

TA'LIM TIZIMIDA STATISTIK MA'LUMOTLARNING ROLI

Akbarova Barno Shuxratovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Iqtisodiy statistika kafedrası dotsenti

Abduhafizova Dilshoda Jamshid qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta'lim tizimida statistik ma'lumotlarning roli va ahamiyati tahlil qilinadi. Statistik ma'lumotlar ta'lim jarayonlarini boshqarish, sifatni baholash va strategik qarorlar qabul qilishda asosiy vosita hisoblanadi. Maqolada statistik ma'lumotlardan foydalanishning nazariy asoslari, xorijiy tajribalar va O'zbekiston ta'lim tizimidagi holatlar o'rganiladi.*

Kalit so'zlar: *statistik ma'lumotlar, ta'lim tizimi, sifatni baholash, ta'lim boshqaruvi, raqamli ta'lim, testologiya.*

Kirish

Ta'lim tizimi har qanday davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Zamonaviy ta'lim boshqaruvida qaror qabul qilishning ilmiy asoslanganligi muhim bo'lib, bunda statistik ma'lumotlar katta ahamiyat kasb etadi. Ta'lim jarayonlarini tahlil qilish va baholash uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish zaruriyati ortib bormoqda. Ushbu maqolada ta'lim sohasida statistik ma'lumotlardan foydalanishning ilmiy asoslari va amaliy jihatlari ko'rib chiqiladi.

Statistik ma'lumotlarning ta'lim tizimiga ta'siri bo'yicha bir qator tadqiqotlar amalga oshirilgan. Masalan, Qodirov va Mavlonova (2024) o'z tadqiqotlarida Finlyandiya va Janubiy Koreya ta'lim tizimlarida statistik ma'lumotlardan foydalanish amaliyotini o'rganib, ularning O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlarini tahlil qilganlar. Ularning tadqiqotlari statistik tahlil asosida ta'lim tizimini rivojlantirishga oid metodologik yondashuvlarni taklif etadi.

Muradov (2025) ta'lim boshqaruvida maktab ta'limi tizimi statistikasini shakllantirish zaruriyatini o'rganib, sun'iy intellekt texnologiyalari orqali statistik ma'lumotlarni boshqarishning afzalliklarini ko'rsatgan. Ushbu tadqiqotlar statistik tahlil va texnologiyalarni ta'limga joriy etish orqali samaradorlikni oshirish imkoniyatlarini ochib beradi.

Tahlil va natijalar

Statistik ma'lumotlar ta'lim tizimida quyidagi jihatlar bo'yicha muhim rol o'ynaydi:

Ta'lim sifatini baholash – statistik ma'lumotlar o'quvchilarning bilim darajasini, o'qituvchilarning samaradorligini va ta'lim muassasalarining umumiy ko'rsatkichlarini baholash imkonini beradi. Ushbu tahlillar natijasida ta'lim sifati bo'yicha islohotlar ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi mumkin. Misol uchun, xalqaro miqyosda PISA va TIMSS

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR

IV son, Mart

kabi baholash tizimlari o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash uchun qo'llaniladi. Bu tahlillar maktablarda ta'lim dasturlarini qayta ko'rib chiqish va takomillashtirishga imkon yaratadi.

Qaror qabul qilish – statistik ma'lumotlar asosida ta'lim tizimining rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish va resurslarni samarali taqsimlashga yordam beradi. Davlat ta'lim siyosatini belgilashda maktablarning moddiy-texnik bazasi, o'quvchilar soni, pedagoglarning malakasi hamda ta'lim muassasalarining o'quv natijalari tahlil qilinadi. Masalan, ta'lim budjetini shakllantirishda har bir hududda ta'lim muassasalarining ehtiyojlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

Raqamli ta'limni rivojlantirish – statistik ma'lumotlar raqamli ta'lim platformalarini yaratish va ularni samarali boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda elektron ta'lim vositalari, masofaviy o'qitish tizimlari va sun'iy intellekt asosida ishlovchi o'quv tizimlari keng joriy etilmoqda. Statistik tahlillar bu jarayonlarning samaradorligini aniqlash va takomillashtirishga yordam beradi. Masalan, ta'lim muassasalari tomonidan joriy etilayotgan onlayn kurslarning foydalanuvchi soni, ularning o'zlashtirish ko'rsatkichlari va interaktivlik darajasi doimiy monitoring qilinishi kerak.

O'quv dasturlarini optimallashtirish – Statistik ma'lumotlar asosida o'quv dasturlarini takomillashtirish va ularni zamonaviy me'yorlarga moslashtirish mumkin. Masalan, turli fanlar bo'yicha o'quvchilarning test natijalari tahlil qilinib, qaysi mavzular bo'yicha bilimlar sust ekanligi aniqlanadi. Ushbu ma'lumotlar asosida darsliklar, o'quv materiallari va ta'lim metodikalari takomillashtirilishi mumkin.

Quyida O'zbekiston Respublikasida 2019/2020 o'quv yili boshida oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar soni va ularning yo'nalishlar bo'yicha taqsimoti keltirilgan:

1-jadval. [O'zbekiston oliy ta'lim tizimi bo'yicha statistik ma'lumotlar ochiqlandi](#)

Yo'nalish	Talabalar soni (ming nafar)	Ulushi (%)
Gumanitar soha	206,9	48,7
Ijtimoiy soha, iqtisodiyot va huquq	41,6	9,8
Ishlab chiqarish texnikasi	105,1	24,7
Qishloq va suv xo'jaligi	25,9	6,1
Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot	27,1	6,4
Xizmatlar sohasi	18,4	4,3
Jami	424,9	100

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR

IV son, Mart

Xulosa

Ta'lim tizimida statistik ma'lumotlarning qo'llanilishi zamonaviy ta'lim jarayonlarining samaradorligini oshirish va ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Ta'lim tizimidagi har bir islohot va o'zgarish ilmiy asoslangan bo'lishi lozim, bunda esa statistik tahlil hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, statistik ma'lumotlardan foydalanish o'qituvchilar va o'quvchilarning natijalarini real vaqt rejimida baholash imkonini beradi. Bu esa ta'lim jarayonlarida aniq va tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyatini oshiradi. Xalqaro tajriba esa shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda statistik tahlil yordamida ta'lim siyosati shakllantiriladi va bu orqali maktablarning natijalari optimallashtiriladi.

Kelajakda O'zbekiston ta'lim tizimida ham zamonaviy texnologiyalar va statistik tahlillarni kengroq joriy etish orqali ta'lim sifatini oshirish mumkin. Shu bilan birga, statistik ma'lumotlardan samarali foydalanish ta'lim muassasalarini innovatsion rivojlantirish, raqamli ta'limni kengaytirish va ta'lim resurslarini adolatli taqsimlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirov F., Mavlonova M. "Ta'lim tizimini raqamlashtirishning xorij tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash usullari". Наука и технология в современном мире, 2024.
2. Muradov I. "Ta'lim boshqaruvida maktab ta'limi tizimi statistikasini shakllantirish zaruriyati". Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 2025.
3. Isayev B. "Ta'lim tizimida raqamli iqtisodiyot istiqbollari". Jizzax Politexnika Instituti Ilmiy Jurnali, 2022.
4. Ilmurodova D. "Ta'lim tizimini raqamlashtirish sharoitida kompyuterlashtirilgan ta'limning samaradorligi". TATU Qarshi filiali, 2020.
5. Xalikov F. "Ta'lim tizimida testologiyadan foydalanishning nazariy asoslarini takomillashtirishning ilmiy-pedagogik asoslari". Farg'ona Davlat Universiteti, 2024.